

V SPOMIN

BRUNO MERIGGI

(1927—1970)

Z nepričakovano smrtjo univerzitetnega profesorja dr. Bruna Meriggija, predstojnika slavistične stolice na milanski univerzi, ni izgubila le sodobna italijanska slavistika uglednega in pomembnega znanstvenika. Njegova smrt je tudi občuten udarec za jugoslovansko književnost, še posebej za slovensko. Ni ga danes tujega slavista, ki bi tako dobro poznal književnosti jugoslovanskih narodov in njihovih jezikov, kakor jih je poznal pokojni Meriggi. Svoje poznavanje slovenske književnosti je dokazal že leta 1961, ko je izdal v milanski založbi Nuova Accademia Editrice knjigo *Storia della letteratura slovena*. V svojem obsežnem pregledu slovenske književnosti od njenih začetkov do konca petdesetih let našega stoletja je na 366 straneh predstavil italijanski javnosti našo književnost ne samo s potrebnim znanjem, marveč tudi z globokim razumevanjem duha naše nacionalne književnosti in nacionalno individualne biti med slovanskimi in jugoslovanskimi narodi, prav tako pa našega položaja v okviru svetovne književnosti in kulture.

V uvodu svoje slovenske literarne zgodovine daje kratek splošni zgodovinski pregled naše politične zgodovine od naselitve prvih slovanskih rodov na ozemlje, kjer bivajo danes Slovenci pa tudi kjer so nekoč že bili. Ta uvod bi bil mogel spustiti z ozirom na znan odnos, ki ga imajo nekateri italijanski politični krogi do nas in ki nam že dolgo niso naklonjeni. Njihovi goreči privrženci so pred kratkim spet po ulicah in cestah raznih mest hujskali zoper nas ter znova stegovali svoje grabežljive imperialistične roke po slovenskem ozemlju in ljudstvu tostran državne meje, hkrati pa tudi posredno grozili našim ljudem, ki so ostali pod Italijo, čeprav jim država, katere lojalni državljani so, še zmeraj ni priznala vseh pravic, ki jim po mednarodnem pravu in mirovnih določilih pripadajo. Ko je Meriggijeva knjiga izšla leta 1961 so bile razmere še v marsičem slabše. Če bi bil Meriggi oportunist, bi tega uvoda in še mrcsrkaj v svojih knjigi sploh ne napisal, saj bi se pod pritiskom razmer lahko omejil na goli literarno-zgodovinski pregled naše književnosti, česar bi mu spričo razmer, v katerih je kot mlad slavist iskal svoj prostor na soncu in univerzi, niti ne mogli zameriti. Tudi v Ita-

liji se podeljujejo javne službe po političnem pretresu kandidata, kaj šele služba učitelja slovanskih jezikov in književnosti, zlasti še, če je kandidat zvest znanstveni resnici in objektivnosti pri raziskovanju in ugotavljanju dejstev, ki nasprotujejo tej ali drugi politični liniji. Že pred petnajstimi leti smo nekateri vedeli, da mlademu Meriggiju ni bilo lahko prav zaradi tega, čeprav nam tega ni povedal sam, ker je bil v zasebnih zadevah silno molčeč in zadržan.

Prav zaradi odnosa nekaterih italijanskih političnih krogov do jugoslovanskih narodov in njihove kulture, še posebej do Slovencev, je bil izid Meriggijeve zgodovine slovenske književnosti leta 1961 za nas nepričakovano, lepo dejanje in veliko presenečenje v znanstvenem, nacionalnem in splošno kulturno-političnem smislu. Poudariti je pri tem potrebno še eno dejstvo: takšen pregled slovenske književnosti, kakor je Meriggijeva knjiga, še danes zmanjšemo celo pri slovanskih narodih, kakor so Rusi, Ukrajinci, Poljaki, Čehi in Slovaki, čeprav se je tako pri enih kakor pri drugih o posameznih osebnostih, poglavjih ali vprašanjih napisalo marsikaj lepega in koristnega za nas. Toda celotnega in obsežnega pregleda o zgodovini in razvoju naše književnosti, ki je neovrgljiva priča naše individualne nacionalne biti in naše že več stoletne ustvarjalne prisotnosti in kulture v tem delu Evrope, še ni napisal doslej niti noben slavist slovanskega rodu izven meja Jugoslavije, čeprav bi bilo to prav in potrebno že davno za obe strani.

V letu svoje prerane smrti pa je Meriggi na spomlad presenetil italijansko in jugoslovansko javnost z novo knjigo: pri založbi Sansoni/Accademia Firenze—Milano je izdal pod naslovom *Le Letterature della Jugoslavia* pregled zgodovine književnosti jugoslovanskih narodov (Slovencev, Makedoncev, Hrvatov in Srbov) od začetka do najnovejšega časa. Knjiga je izšla v zbirki »Le Letterature del mondo« (Svetovna književnost), ki je zasnovana zelo široko in razgledno. Po načrtu uredništva in založnikov bo obsegala petdeset knjig, kar je doslej največje podjetje te stroke in smeri v svetovnem merilu. Namenjena ni zgolj italijanski kulturni javnosti, tudi ne le neitalijanskemu svetu, ki razume in bere knjige

v italijanskem jeziku. Njen namen je, da se v njej predstavijo tudi širokemu svetu italijanski literarni zgodovinarji in jezikoslovci kot znalci tujih književnosti in jezikov (slavisti, germanisti, romanisti, orientalisti itd.). Načrt zbirke, ki bo ob svojem zaključku zajetna in dovolj podrobna literarno-zgodovinska enciklopedija velike večine nacionalnih književnosti od največjih do najmanjših, je razdeljen na naslednje dele: 1. književnosti Evrope, 2. književnost Azije in Afrike, 3. klasične književnosti, 4. književnosti obeh Amerik in 5. druge književnosti. V zadnjem delu je napovedan pregled moderne provansalske in katalonske književnosti. Delež, ki so ga že ali ga še bodo v zbirki prispevali italijanski slavisti, ni majhen. Svelovno znani rusist Ettore Lo Gatto (rimska univerza), ki uživa tudi v Sovjetski zvezi velik ugled, je objavil v zbirki doslej dve svoji deli: pregled moderne ruske književnosti in pregled sovjetsko-ruske književnosti (20. in 21. knjiga). Riccardo Picchio (rimska univerza) pa pregled najstarejše ruske književnosti (19. knjiga). Izšla je tudi že zgodovina poljske književnosti (avtor Marino Bersano Begey z univerze v Torinu (22. knjiga), Lavinia Picchio Borriero z univerzitetnega orientalskega inštituta v Napoliju pa je napisala pregled bolgarske književnosti, kateri je dodala še profil staroslovanske književnosti (18. knjiga). Med izišlimi 36 knjigami so med drugim pregledi portugalske, romunske, švicarske, belgijske, holandske, skandinavske (danske, norveške, švedske, islandske), madžarske, novogrške književnosti in pregled baltskih književnosti (finske, estonske, latvijske in litvanske). Nemška književnost je doslej zastopana s pregledom srednjeveške književnosti (13. knjiga), napovedan pa je tudi pregled moderne nemške književnosti. Znani italijanski anglicist Mario Praz (rimska univerza) je v 15. in 16. knjigi objavil zgodovino angleške književnosti od srednjega veka do razsvetljenstva in zgodovino angleške književnosti od romantike do dvajsetega stoletja. Izšel je tudi že pregled etiopske in arabske književnosti, kot 31. knjiga pa je npr. napovedana tudi zgodovina hebrejske književnosti. Ze izišle knjige in sam načrt dokazuje, da si uredništvo in založnica prizadevata ustvariti s svojo zbirko pregled vseh književnosti našega časa od največjih do najmanjših, za kar zaslužita oba priznanje in pozornost, saj je to doslej menda edini primer v svetu. Da si je zbirka utrla in utrdila pot tudi v široko znanstveno in kulturno javnost, priča že 36 izdanih zvezkov.

Zato je tem pomembneje za jugoslovanske književnosti, da je Meriggijeva knjiga Književnosti Jugoslavije izšla ravno v tej zbirki, saj pozna tako širša italijanska kakor neitalijanska javnost še zmeraj premalo naše književnosti. Slovenski književnosti je Meriggi posvetil v tej knjigi 221 strani, kar je v primerjavi z okrog 300 skupnimi stranmi za hrvaško in srbsko književnost vsekakor veliko in častno. Prešernu je posvečeno celih šestnajst in pol strani. Število strani pa bi ne pomenilo veliko, če bi njih vsebina ne bila izpolnjena z dobrim Meriggijevim poznavanjem in označevanjem naših pesnikov in pisateljev, naše kulture sploh. In še nekaj: Meriggi se je pri pisanju svojega pregleda slovenske književnosti že v izdaji iz leta 1961 dobro zavedal dejstva, da nas zlasti široka italijanska javnost kljub prizadevanju nekaterih italijanskih slavistov pred njim še zmeraj premalo pozna, hkrati pa nas pod vplivom nam nenaklonjene šovinistične politične propagande, ki se je nad nami razbesnela v dobi Mussolinijevega fašizma in ki še žal do danes ni povsem utihnila, še zmeraj omalovažuje in tudi žali, ker gleda na nas zviška (ponajvečkrat kulturno praznih glav). V prvih letih po vojni, ko je šlo za Istro in Primorsko, je takratni ministrski klerikalni predsednik De Gasperi v nekem svojem javnem govoru bahato in prepotentno vzkliknil, češ kaj hočejo ti pastirji v Istri in Primorski od visoko kulturnega italijanskega naroda, ki je daleč nad temi barbari. Meriggi je s svojima dvema knjigama o naših književnostih naknadno kot pošten italijanski slavist odgovoril tako De Gasperiju in njemu podobnim, fašistom in neofašistom, skratka vsem šovinistom, imperialistom in tiranom v preteklosti in sedanjosti. Čeprav so se razmere med nami in Italijo v zadnjih letih v marsičem spremenile na boljše, še zmeraj niso takšne, kakršne bi morale biti, kar so zadnji dogodki dovolj zgovorno spet dokazali.

Prav zaradi takšnih okoliščin, kakršne so, nista obe Meriggijevi knjigi le hvale vredno znanstveno dejanje, marveč tudi pogumno dejanje demokratičnega svobodomisleca in humanista, ki je že za življenja zaslužil z naše strani več pozornosti, spoštovanja in priznanja. Kjer je mogel, nas je tudi branil pred nasprotniki. Na neki jezikoslovsko dialektološki konferenci v Julijski krajini, kjer je bilo govora o našem rezijanskem narečju, je znanstveno meritorno zavrnil nekega diskutanta, ki je ali zaradi napačnega pojmovanja znanih raziskovanj rezijanske poljskega slavista Baudouina de Courtenay ali hote in politič-

no tendenčno skušal »dokazovati«, da rezijanščina nima nič skupnega s slovenščino, marveč le z ruščino, kar je bila neznanstvena in absurdna trditev. Meriggijeva znanstveno utemeljena intervencija je v danih okoliščinah pomenila veliko več, kakor če bi bil odgovoril nasprotniku katehrikoli izmed najuglednejših slovenskih jezikoslovcev, ker bi ga nasprotnik brž zavrnil, češ tako pač govori iz slovenskih nacionalnih interesov in ne znanstveno. Ker pa mu je odgovoril italijanski slavist, je obmolknil.

Bruno Meriggi je nadaljeval in poglobljal nam naklonjeno tradicijo italijanske slavistike, kateri so utirali pot že Antonio Cronia, ki je 1928. leta izdal v posebni knjigi študijo o Otonu Župančiču (krivičen in enostranski je bil le v svojih ocenah hrvaško-dalmatinske književnosti), nadalje B. Calvi, Umberto Urbani, G. Maver, itd., za njimi pa zlasti L. Salvini s svojimi prevodi iz slovenske lirike, ki jih je izdal v knjigi pod naslovom »Sempreverde e Rosmarino«. Meriggi večkrat navaja citate iz te knjige, zlasti pri poglavju o Prešernu, drugod pa je navedke iz proze (Tavčar, Cankar, itd.) in poezije (Kette, Murn, itd.) prevedel sam ter z njimi dokazal, kako dobro obvlada slovenščino. Prevodi iz lirike so sicer po romanski modernistični navadi pri Salviniju in Meriggiju brez rim, toda nekateri so kljub temu dovolj poetični tudi v tej obliki.

Ker se je Meriggi zavedal, da vidi žal velik del italijanske javnosti še zmeraj v nas »divjake«, se je v uvodu k svoji zgodovini slovenske književnosti naslonil za znane besede Primoža Trubarja, ko govori Trubar o značaju slovenskega ljudstva, Meriggi sam pa je še dostavil: »To dobro ljudstvo, skromno in gostoljubno, je znalo skozi dolga stoletja skupaj s svojim jezikom ohraniti podedovana izročila. V zatišju svojega podeželskega življenja, ki so ga samo od časa do časa pretrgali trušči vojn, se je pripravljalo k prebujenju, najprej kulturnemu, potem pa političnemu.« Čeprav se je Meriggi tu zmotil, ko pravi, da so nas vojne poredko vznemirjale, ker so bile v resnici precej pogoste, je vendarle značilno za njegov značaj in odnos do nas, da je k Trubarjevim besedam dostavil še svoje, ki niso le izraz simpatij italijanskega slavista, marveč tudi dokaz razumevanja naše politične zgodovine in literature, naših bojev in hudih težav v preteklosti. Na ohridski slavnosti ob 1050. letnici Klimenta je iz vrst tujih slavistov bil njegov govor med znanstveno najglobljimi in naj-

toplejšimi, saj mu je bilo že dolgo jasno, znanstveno in politično, da so Makedonci samostojen narod z izvirno nacionalno individualnostjo.

Meriggijeva smrt je tragična tudi zaradi tega, ker ga je težka bolezen (levkemija), ki so jo zdravniki odkrili žal šele zadnji hip, ko je bilo že prepozno, iztrgala iz življenja in dela tako mladega, saj je bil star komaj triinštirideset let (rojen leta 1927 v Orvietu). Kot redni profesor se je na univerzi v Milanu habilitiral sicer s svojim delom in znanjem poljskega jezika in književnosti, toda njegova nadarjenost, neutrudni študij, znanje in delo so ga naredili za enciklopedičnega slavista s presenetljivim obzorjem in zadostno razgledanostjo po vseh slovanskih književnostih in jezikih, za katere je imel tudi izreden posluh jezikoslovca.

Značilno zanj kot znanstvenika in človeka je tudi dejstvo, da je svoji zgodovini slovenske književnosti in zgodovini češke in slovaške književnosti priložil še kratek pregled lužiško-srbske književnosti. Bil je jezikoslovec (tudi dialektolog) in literarni zgodovinar. Napisal je med drugim študije o Slowackem, Mickiewiczu, Wyspiańskem, o Wolkerju in Machi, o Držiću in Mažuraniću, o Pasternaku, čigar pesmi je tudi prevajal in jih izdal v posebni brošuri. Pisal je o veri poganjskih Slovanov, o ruski in južnoslovanski ljudski epiki, sodeloval je pri zbiranju gradiva za študij slovenskih narečij v Italiji. Bil je član Mednarodnega slavističnega komiteja in podpredsednik italijanskega društva za študij jugovzhodne Evrope. Po značaju je bil skromen in tih človek, ki je ves živel v svojem delu, svetovljan in humanist plemenitega kova, ki je svoj poglobljeni znanstveni, politični in človeški odnos do vseh slovanskih narodov in njih kulture naslanjal tudi na tisto daljnjo tradicijo, ki jo je kljub nekaterim manjšim in opravičljivim spodrsklajem ustvaril s svojimi »Slovanskimi pismi« že meščansko-revolucionarni ideolog italijanskega demokratičnega preroda Giuseppe Mazzini.

Meriggijevemu slovenističnemu delu smo dolžni veliko hvalo, spoštovanje in hvaležnost. Z njim se je posredno in častno sam zapisal tudi v zgodovino naše slavistike in književnosti, prav tako pa v zgodovino plodnih znanstvenih in svetovljansko demokratičnih odnosov med jugoslovansko in italijansko slavistiko.

Bratko Kreft
SAZU Ljubljana